

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного
права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Фінансове право»

на тему: «Фінансування соціальної сфери: правові основи»

Студентки групи ПР-35

Фльонц Вів'єн Тарасівна

Керівник: д. філ. з права, доц. Іванюк В. Д.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	5
1.1. Поняття та сутність соціальної сфери у правовому аспекті.....	5
1.2. Соціальна функція держави та принципи фінансування соціальної сфери.....	9
1.3. Джерела фінансування соціальної сфери: загальна характеристика.....	12
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	16
2.1. Конституційні гарантії соціального фінансування.....	16
2.2. Законодавство України про державний та місцеві бюджети у сфері соціального забезпечення.....	17
2.3. Бюджетне, податкове та соціальне законодавство в контексті фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.....	20
Висновки до розділу 2.....	21
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	23
Висновки до розділу 3.....	27
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна соціальна політика є інструментом забезпечення гідного рівня життя, реалізації прав і свобод людини, досягнення соціальної справедливості та зміцнення державності. У цьому контексті фінансування соціальної сфери набуває особливої ваги як визначальний чинник функціонування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та інших складових суспільного добробуту. Ефективне фінансове забезпечення соціальних інститутів є запорукою соціальної стабільності, зменшення нерівності та підтримки вразливих верств населення. У сучасних умовах реформування публічних фінансів, воєнних викликів і потреби післявоєнної відбудови, проблематика правового регулювання фінансування соціальної сфери в Україні набуває особливої актуальності.

Ступінь наукової розробленості обраної теми є достатньо широкою у вітчизняній науковій літературі. Значну увагу теоретичним і прикладним аспектам правового регулювання соціальної сфери приділяли такі дослідники, як І.І. Ніколіна, яка у своїй монографії аналізує управлінські аспекти соціальної політики на регіональному рівні; О.О. Євсєєва, яка вивчала проблематику соціальних стандартів як орієнтирів бюджетного фінансування; Р.П. Підлипна, Н.Г. Пігуль, О.О. Калініченко та І.В. Костюк, які аналізували функціонування соціальної сфери через призму її правового, економічного та інституційного забезпечення. Ґрунтовну теоретико-правову базу дослідження становлять праці Ю.С. Шемшученка, А.Г. Ягодки, В.І. Куценка. У зарубіжному вимірі проблематика фінансування соціальних систем також активно досліджується, однак у цій роботі зосереджено увагу насамперед на вітчизняному правовому полі. Аналіз здійснюється також на основі чинного законодавства: Конституції України, Бюджетного кодексу України, законів «Про державні соціальні стандарти», «Про освіту», «Про соціальні послуги», «Про охорону здоров'я» та інших нормативно-правових актів, що формують законодавче поле соціального фінансування.

Метою курсової роботи є комплексне дослідження правових основ фінансування соціальної сфери в Україні, з урахуванням сучасних нормативних, інституційних і бюджетних механізмів, а також визначення основних проблем і напрямів удосконалення правового забезпечення у цій сфері.

До основних **завдань** дослідження належать:

- з'ясування теоретико-правової природи соціальної сфери як об'єкта державного фінансування;
- аналіз принципів і джерел фінансування соціальної сфери;
- дослідження законодавства України щодо фінансування освіти, медицини, соціального захисту;
- виявлення проблем у правовому забезпеченні фінансування соціальної сфери;
- формулювання пропозицій щодо вдосконалення правових механізмів фінансування соціальних потреб населення.

Об'єктом дослідження є правові відносини у сфері фінансування соціальної сфери.

Предметом дослідження є система нормативно-правових актів, що регулюють механізми фінансового забезпечення соціальних послуг в Україні.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, індукція та дедукція) та спеціально-юридичні методи (формально-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний, метод правового прогнозування). Застосування комплексного підходу дало змогу розкрити тему міждисциплінарно – з позицій правової науки, публічних фінансів і соціальної політики.

Структура роботи. Курсова робота складається з вступу, трьох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (25 найменування на 3 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 33 сторінки, з яких основний текст 28 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

1.1. Поняття та сутність соціальної сфери у правовому аспекті

Соціальна сфера як збірне поняття, охоплює синтез політичного та економічного механізму, спрямованого на реалізацію комплексу заходів із підвищення рівня життя різних верств населення та пов'язаного з подоланням безробіття, підтриманням достатнього життєвого рівня населення, охорони здоров'я, освіти, навчання тощо [1, с.30].

У сучасній юридичній науці поняття предмета права, як правило, ототожнюється з предметом правового регулювання, тобто з тією сферою суспільних відносин, на яку спрямовано нормативно-організуючий вплив правових норм як універсального регулятора суспільного життя [2, с.275]. Змістовне визначення предмета права подано у Юридичній енциклопедії під редакцією Ю.С. Шемшученка, де підкреслюється, що: «предметом права є правовідносини – урегульовані нормами права суспільні відносини, тісно пов'язані з категорією об'єкта права, тобто матеріальних і нематеріальних благ, на які спрямовано правовий вплив». Наголошено, що предмет права фактично збігається з поняттям предмета правового регулювання і може бути як загальним, так і родовим, слугуючи критерієм для класифікації системи права за галузями та інститутами відповідно до специфіки тих або інших соціальних відносин, що потребують правової регламентації [3; 4, с. 77].

Аналогічна ситуація простежується у сфері термінологічного визначення поняття «соціальна сфера», яке не має уніфікованого тлумачення ані в юридичній, ані в соціально-економічній науковій літературі. Теоретичне розмаїття інтерпретацій зумовлене багатогранністю самої категорії, що охоплює різноманітні аспекти суспільного буття. У працях сучасних дослідників соціальна сфера розглядається крізь призму економіки, інституціонального устрою, надання послуг, соціальної взаємодії тощо.

Зокрема, її визначають як сукупність галузей і напрямів діяльності, установ і організацій, що забезпечують задоволення життєво важливих потреб людини, створення умов для суспільної інтеграції, функціонування комунікаційних мереж і розвиток людського потенціалу [5; 6].

У широкому значенні соціальна сфера постає як простір прояву соціальності, що реалізується через взаємодію індивідів, колективних суб'єктів і функціонування соціальних інститутів. У контексті сучасного постіндустріального суспільства вона розглядається як одна з провідних сфер суспільного життя, що забезпечує базові умови для відтворення людського капіталу, соціальної інтеграції та сталого розвитку [7].

Поняття соціальної сфери уточнюється через категорію соціального життя, яке відображає динамічну природу соціальних процесів, зміну форм взаємодії, трансформацію інститутів і ціннісних орієнтирів. Соціальне життя, як складова соціальної сфери, є процесом постійних змін, що охоплюють як ускладнення, так і спрощення структур суспільної організації, переходи між різними формами життєдіяльності, адаптованими до історичних, економічних та політичних умов [7].

Центральною детермінантою функціонування соціальної сфери визнаються потреби людини як особистості, а також соціальних груп як колективних суб'єктів суспільного розвитку. Ступінь задоволення потреб у соціально значущих благах (освіті, медичній допомозі, соціальному захисті, культурі тощо) виступає об'єктивним критерієм оцінки рівня розвитку соціальної сфери, її ефективності та відповідності принципам соціальної держави [6].

Функціонування соціальної сфери реалізується через діяльність установ соціальної інфраструктури, які становлять її матеріальну та інституційну основу. Соціальна інфраструктура розглядається як стійка сукупність галузей і видів діяльності, що створюють організаційні, матеріальні та сервісні умови для задоволення життєвих потреб особи, домогосподарств і соціальних груп [8]. До установ і підприємств соціальної інфраструктури відносять освітні,

медичні, культурно-дозвілєві, побутові та інші інституції, які забезпечують ефективну взаємодію матеріального середовища з соціальними суб'єктами з метою впорядкування життєдіяльності людини в суспільстві [6].

Сутність соціальної сфери не вичерпується забезпеченням матеріального добробуту населення. До її функціонального призначення входить забезпечення якісного зростання рівня життя, розвиток інфраструктури, формування умов для реалізації соціальних прав, підтримання соціальної мобільності, забезпечення соціальної справедливості.

Соціальна сфера, з одного боку, розглядається як сукупність галузей невиробничої сфери економіки, у межах яких надаються послуги нематеріального характеру. До таких галузей належать охорона здоров'я, освіта, культура, соціальне забезпечення, фізична культура і спорт, що здійснюють надання соціальних та сервісних послуг. З іншого боку, соціальна сфера заснована на пріоритеті задоволення важливих потреб особи й суспільства, забезпеченні гідного рівня життя, рівного доступу до соціальних благ, що зумовлює її соціальну значущість та роль у зміцненні державності.

До складу соціальної сфери включаються елементи, що забезпечують її відтворення, стабільне функціонування та сталий розвиток. Такими елементами є:

- суб'єкти соціальної сфери (індивід, соціальна група, організація, населення в цілому), які виконують активну роль у здійсненні соціальної діяльності;
- органи державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють управління соціальною сферою відповідно до чинного законодавства;
- соціальні відносини та зв'язки, що формуються між суб'єктами, інституціями й управлінськими структурами;
- потреби, які лежать в основі організації та розвитку соціальної сфери, визначають цілі й напрями її трансформації [5].

Реформування соціального сектору та запровадження нової системи соціальних стандартів на основі прожиткового мінімуму розпочалося 1999 р.

Нова система соціальних стандартів ґрунтується на положеннях законів України «Про прожитковий мінімум» [9], «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [10], Постанови КМУ «Про затвердження Методики визначення прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення» [11]. Як з'ясувалося, запровадження таких соціальних стандартів у сфері доходів населення було передчасним та непідготовленим кроком. Ні законодавча, ні виконавча влади не змогли забезпечити ефективності цієї системи та дотримання соціальних стандартів навіть в умовах сталого економічного зростання [12].

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня у сфері соціального захисту населення є забезпечення розвитку місцевої інфраструктури, зокрема об'єктів соціального та культурного призначення й надання соціальної допомоги через територіальні центри [13].

До 2014 р. фактично простежувався нерівномірний розподіл видатків на соціальні програми, що передбачені місцевими бюджетами відповідно до державного бюджету. Проте загальним вектором державного розвитку є максимальна демократизація, а відтак і децентралізація діяльності влади, тож надалі можна очікувати остаточно сформований механізм реалізації прав органів місцевого самоврядування з метою усебічного розвитку очолюваних ними територій. Так, від остаточно структуризованого механізму діяльності влади на місцях залежатиме економічна та соціальна перспектива регіонів, оскільки головним завданням й обов'язком влади було і залишається забезпечення добробуту та зростаючого рівня життя населення держави [14].

Завдяки обраному курсу соціальної політики триває перебудова державних фінансів із метою досягнення максимальної децентралізації і сприяння якомога швидшому реформуванню місцевого самоврядування. Основною метою таких змін є зростання показників ефективності в частині

соціального захисту населення на базовому (територіальному) рівні. Варто зауважити, що влада має забезпечити не лише позитивну динаміку розвитку в секторі місцевих об'єктів соціального та культурного призначення, а й швидке та безперебійне надання необхідної соціальної допомоги через територіальні центри соціального захисту.

У сучасних умовах соціальна сфера в Україні виконує не лише компенсаторну та розподільчу функцію, а й є засобом забезпечення сталого розвитку, подолання нерівності та формування людського капіталу. Зростає значення правової визначеності, цільового спрямування та адресності механізмів функціонування соціальної сфери, зокрема у контексті воєнного стану, демографічної кризи, внутрішнього переміщення населення та інтеграції в європейський соціальний простір.

Таким чином, у правовому аспекті соціальна сфера постає як інтегрована система норм, інституцій та відносин, що забезпечує реалізацію соціальних прав людини, гарантує доступ до базових соціальних благ та визначає механізми фінансового забезпечення цих прав у межах публічної політики держави.

1.2. Соціальна функція держави та принципи фінансування соціальної сфери

У структурі конституційно-правових засад функціонування держави одне з провідних місць посідає її соціальна функція, що полягає у забезпеченні гідних умов життя, соціального захисту та рівного доступу до соціальних благ для всіх членів суспільства. Конституція України у статті 1 визначає «Україну як соціальну державу, а в статті 3 проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, положення обґрунтовують зобов'язання держави реалізовувати свою соціальну політику через відповідні інститути, механізми фінансування та нормативно-правове забезпечення»[15].

Соціальна функція держави виражається у здатності публічної влади забезпечувати базові соціальні права особи, що охоплюють право на соціальне забезпечення, охорону здоров'я, безоплатну освіту, житло, працю, соціальне обслуговування тощо. Функція конкретизується через систему державних зобов'язань, спрямованих на створення умов для соціального добробуту, зменшення соціальної нерівності, підтримку вразливих категорій населення та гарантування соціальної справедливості.

У правовій науці соціальна функція держави трактується як цілеспрямована діяльність органів влади щодо формування та реалізації політики соціального розвитку, що охоплює механізми регулювання зайнятості, соціального страхування, медичного обслуговування, освіти, житлової політики, охорони материнства і дитинства, підтримки осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих груп [16, с.80].

Фінансування соціальної сфери є важливим інструментом реалізації соціальної функції держави. Саме через фінансове забезпечення закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та інших інституцій соціальної інфраструктури держава виконує зобов'язання перед громадянами. Джерелами фінансування соціальної сфери виступають державний та місцеві бюджети, кошти соціальних фондів, міжнародна технічна допомога, інші цільові фонди, а також приватні ініціативи у межах державно-приватного партнерства [17, с.62].

Фінансування соціальної сфери є не лише технічною процедурою розподілу коштів, а й складним управлінсько-правовим механізмом, що функціонує на основі визначених принципів, закріплених у національному законодавстві. Основні засади такого фінансування сформульовано, зокрема, у Бюджетному кодексі України, нормативних актах щодо бюджетного планування, фінансового контролю та соціального захисту. Ці принципи відображають спрямованість державної політики на забезпечення соціальної

справедливості, раціонального використання ресурсів та прозорості у сфері соціального забезпечення [7].

Одним із є принцип соціальної справедливості, який передбачає розподіл фінансових ресурсів відповідно до рівня потреб різних соціальних груп. Особлива увага при цьому приділяється найбільш уразливим верствам населення - особам з інвалідністю, малозабезпеченим, внутрішньо переміщеним особам, дітям-сиротам тощо. Саме цей принцип визначає обґрунтованість пріоритетів у бюджетній політиці та узгодженість її з гуманітарними цінностями.

Не менш важливим є принцип адресності та цільового використання коштів, який зобов'язує державу та органи місцевого самоврядування спрямовувати бюджетні асигнування конкретним отримувачам соціальних послуг, що передбачає впровадження механізмів обліку, моніторингу та звітності, що дають змогу мінімізувати нецільове використання коштів, уникати корупційних зловживань і забезпечувати ефективне досягнення соціальних результатів.

Принцип ефективності вимагає раціонального витрачання публічних фінансів із досягненням максимально можливої соціальної віддачі. Йдеться про необхідність оцінки не лише факту надання соціальних послуг, а й їх впливу на якість життя населення, рівень доступності та відповідність потребам громади. Ефективність фінансування визначається не обсягами виділених ресурсів, а ступенем вирішення конкретних соціальних проблем за допомогою цих ресурсів.

Змістовну роль відіграє принцип прозорості та підзвітності, що зобов'язує суб'єктів публічного фінансування забезпечити відкритість процедур розподілу, використання та оцінки соціальних коштів. Його реалізація передбачає оприлюднення звітів, проведення аудитів, громадський контроль і електронні інструменти доступу до бюджетної інформації. Прозорість у фінансуванні зміцнює довіру до інститутів влади й підвищує легітимність соціальної політики [18].

Завершує систему принципів принцип фінансової збалансованості, що вимагає гармонізації між обсягами фінансових зобов'язань держави у соціальній сфері та її фактичними бюджетними можливостями. Реалізація цього принципу потребує виваженого планування соціальних програм, запобігання надмірному бюджетному дефіциту та пошуку альтернативних джерел фінансування соціальних потреб, включно з державно-приватним партнерством, міжнародною допомогою та залученням місцевих ресурсів [7].

Фінансова політика у соціальній сфері повинна відповідати не лише фіскальним, а й гуманітарним пріоритетам держави. У цьому контексті в умовах соціальних криз, воєнного стану чи економічної нестабільності зростає значення стратегічного планування видатків на соціальну сферу, застосування програмно-цільового методу, а також впровадження принципів соціального партнерства.

Таким чином, соціальна функція держави є нормативно закріпленим і практично реалізованим принципом діяльності публічної влади, що проявляється через інституційне та фінансове забезпечення прав людини у соціальній сфері. Забезпечення стабільного й справедливого фінансування соціальної інфраструктури є невід'ємною передумовою сталого розвитку держави та суспільства.

1.3. Джерела фінансування соціальної сфери: загальна характеристика

Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні ґрунтується на системі різнорівневих джерел, які формують ресурсну базу для реалізації соціальних прав і виконання соціальних функцій держави. Джерела фінансування визначаються як сукупність фінансових потоків, що спрямовуються на утримання інституцій соціальної інфраструктури, забезпечення соціальних програм, пільг і гарантій. Їхній обсяг, структура та ефективність використання є вирішальними для сталого розвитку систем

охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, культури та інших сфер, що безпосередньо впливають на якість життя населення.

Оснoву фінансування соціальної сфери становлять коши державного бюджету України, які спрямовуються на виконання загальнодержавних програм і зобов'язань у сфері соціальної політики. Бюджетні видатки передбачаються у Законі України «Про Державний бюджет України» [19] на відповідний рік та розподіляються між головними розпорядниками коштів для фінансування соціальних установ, виплати пенсій, допомог, субсидій, реалізації програм підтримки населення, зокрема вразливих категорій. Державний бюджет також покриває міжбюджетні трансферти, що спрямовуються до місцевих бюджетів на забезпечення базових соціальних потреб громад.

Важливою ланкою ресурсного забезпечення є місцеві бюджети, які відіграють ключову роль у реалізації соціальних послуг на рівні громад. В умовах децентралізації саме органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за утримання дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, первинної медичної допомоги, соціального обслуговування, житлово-комунальних послуг тощо. Доходи місцевих бюджетів формуються з податкових та неподаткових надходжень, зокрема податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, плати за землю, місцевих зборів, а також цільових субвенцій із державного бюджету.

Окрему групу джерел складають коши державних цільових фондів, серед яких провідне місце належить Пенсійному фонду України, Фонду соціального страхування, Фонду соціального страхування на випадок безробіття тощо. Вони функціонують на засадах страхового фінансування та спрямовуються на здійснення пенсійних виплат, оплати лікарняних, матеріальну підтримку безробітних, оплату страхових випадків. Формування бюджетів таких фондів здійснюється за рахунок єдиного соціального внеску та інших обов'язкових платежів.

Додатковим джерелом є міжнародна фінансова та технічна допомога, яка надається Україні в межах програм міжнародних організацій, таких як Світовий банк, Європейський Союз, ПРООН, ЮНІСЕФ, USAID та інші. Вказані ресурси спрямовуються на реформування системи соціального захисту, цифровізацію соціальних послуг, підвищення якості медичних та освітніх послуг, розвиток інклюзивного середовища, допомогу внутрішньо переміщеним особам і постраждалим від збройного конфлікту.

Значну роль у фінансуванні соціальної сфери починають відігравати механізми державно-приватного партнерства та залучення благодійних і громадських організацій. Йдеться про реалізацію соціально орієнтованих проєктів за участю бізнесу, волонтерського сектору, релігійних організацій, а також цільові внески на потреби освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо. Така співпраця дозволяє частково компенсувати обмеженість бюджетних ресурсів і підвищити ефективність надання соціальних послуг.

Таким чином, система джерел фінансування соціальної сфери в Україні є багаторівневою та багатокомпонентною, що дозволяє забезпечувати реалізацію соціальних прав громадян за участю державних, місцевих, недержавних і міжнародних структур. Разом із тим, ефективність функціонування такої системи залежить від узгодженості між рівнями бюджетного планування, прозорості розподілу коштів і здатності реагувати на динаміку соціально-економічних змін.

Висновки до розділу 1

У результаті аналізу теоретико-правових засад фінансування соціальної сфери встановлено, що соціальна сфера становить одну з фундаментальних складових системи життєзабезпечення суспільства, охоплюючи галузі охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, культури та спорту. У правовому аспекті вона визначається як сукупність норм, інститутів і механізмів, що забезпечують реалізацію конституційних соціальних прав

громадян. Соціальна функція держави, як одна з провідних у сучасній демократичній правовій державі, проявляється в її зобов'язанні забезпечувати гідний рівень життя населення, здійснювати перерозподіл ресурсів на користь соціально вразливих верств, а також підтримувати розвиток соціальних інститутів.

Фінансування соціальної сфери базується на принципах цільового використання коштів, ефективності, адресності, справедливості та законності. У свою чергу, джерела фінансування поділяються на бюджетні (державний і місцеві бюджети), позабюджетні (соціальні фонди), грантові, інвестиційні та благодійні. Домінуючу роль відіграє державне фінансування, що забезпечує гарантоване надання базових соціальних послуг. Разом із тим, зростає значення альтернативних джерел, які дозволяють урізноманітнити фінансові потоки, підвищити інноваційність і стійкість соціальних програм.

Отже, розуміння теоретичних основ, правової природи соціальної сфери та механізмів її фінансування є ключовим для формування ефективної соціально-економічної політики, спрямованої на реалізацію соціального призначення держави, підвищення рівня добробуту населення та зміцнення соціальної безпеки.

РОЗДІЛ 2.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

2.1. Конституційні гарантії соціального фінансування

Конституція України закріплює фундаментальні положення, які формують нормативну основу функціонування соціальної держави та визначають пріоритетність соціальних витрат у державній фінансовій політиці. У статті 1 Основного Закону Україна проголошується соціальною державою, що передбачає обов'язок державної влади забезпечити гідний рівень життя для кожного громадянина, положення має прямий вплив на формування зобов'язань щодо фінансування соціальної сфери з публічних коштів [15].

Основоположне значення для визначення обсягу державних фінансових зобов'язань у соціальній сфері має стаття 3 Конституції України, згідно з якою «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, що обумовлює необхідність пріоритетного фінансування тих напрямів, які забезпечують реалізацію цих цінностей: охорони здоров'я, соціального забезпечення, освіти, соціального захисту» [15].

Конституційно гарантовані соціальні права конкретизуються у низці статей. Зокрема, стаття 43 проголошує «право кожного на працю, а також гарантії державного захисту у разі безробіття та вимагає створення системи фінансування програм зайнятості та підтримки осіб, які втратили роботу». Стаття 46 закріплює право громадян на соціальний захист, включно з правом на забезпечення у старості, у разі хвороби, інвалідності, втрати годувальника, безробіття та інших випадків, передбачених законом. «Держава зобов'язана створити систему соціального забезпечення, яка фінансується з державного та місцевих бюджетів, а також із цільових фондів соціального страхування» [15].

Стаття 49 Конституції гарантує кожному право на охорону здоров'я та медичну допомогу, що є безоплатною в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Для реалізації цієї норми необхідне стабільне бюджетне фінансування медичних закладів, програм профілактики, лікування, вакцинації, а також оплати праці медичного персоналу [15].

Право на освіту, передбачене статтею 53, також має фінансовий вимір. Гарантія безоплатності дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти в державних і комунальних закладах покладає на державу обов'язок формувати відповідну бюджетну політику, яка охоплює фінансування освітньої інфраструктури, виплату стипендій, забезпечення підручниками, розвиток інклюзивного навчання.

Значущими є положення статті 95 Конституції України, яка встановлює принципи використання державного бюджету, підкреслюючи, що видатки мають спрямовуватись передусім на забезпечення конституційно гарантованих прав і свобод громадян. Таким чином, пріоритетне фінансування соціальної сфери є не лише політичним завданням, а й юридичним обов'язком держави, безпосередньо закріпленим у тексті Основного Закону [15].

Конституційні норми мають пряму дію та є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, включаючи Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Міністерство соціальної політики, інші центральні органи виконавчої влади, що відповідають за розроблення і реалізацію бюджетної політики в соціальній сфері.

2.2. Законодавство України про державний та місцеві бюджети у сфері соціального забезпечення

Законодавче забезпечення фінансування соціального забезпечення через державний і місцеві бюджети ґрунтується на системі нормативно-правових актів, які регулюють бюджетні правовідносини, визначають повноваження органів влади, механізми розподілу коштів, гарантії дотримання соціальних прав та відповідальність за неефективне використання публічних фінансів.

Оснoву правовoгo регулювaння склaдaють Конституція України [15], Бюджетний кодекс України [20], закoни про держaвний бюджет нa відпoвідний рік, профільні акти в сфері соціaльного захисту, нoрмaтиви соціaльного зaбезпечення, a тaкoж рішення оргaнів місцевoгo сaмoврядувaння в чaстині плaнувaння й викoнaння місцевих бюджетів.

Центрaльним актoм, який визнaчaє принципи, структуру тa процедури бюджетнoгo процесу в Україні, є Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. У статті 2 Кодексу визнaчено, щo «бюджет - це плaн формувaння і викoристaння фінaнсових ресурсів для зaбезпечення функцій держaви й оргaнів місцевoгo сaмoврядувaння. Серед основних напрямів бюджетних видaтків прямиo передбaчено витрaти нa соціaльний захист тa соціaльне зaбезпечення (стaття 87), oхoрoну здоров'я (стaття 88), oсвітy (стaття 89), щo відoбрaжaє нoрмaтивне зaкріплення пріoритетності соціaльних функцій у бюджетній політиці» [20].

Держaвний бюджет України виступaє ключoвим фінaнсовим інструментoм для реaлізaції зaгaльнoнaціoнальних соціaльних програм. Закoни України «Прo Держaвний бюджет України», які приймаються щoрoку, містять докладний перелік видaтків нa соціaльні стaтті: виплaту пенсій, допомoг мaлoзaбезпеченим, підтримку осіб з інвaлідністю, фінaнсувaння зaклaдів oхoрoни здоров'я, стипендій, oсвітніх субвенцій тощo. Нaприклад, у Законі України «Прo Держaвний бюджет України нa 2025 рік» передбaчено пoнад 50% усіх видaтків нa зaбезпечення соціaльних функцій держaви, щo свідчить про зaкріплення соціaльнoгo спрямувaння фінaнсовoї політики нaвіть в умoвaх воєннoгo стaну [19].

Особливу рoль у правовoму регулювaнні відігрaють нoрмaтиви міжбюджетнoгo розпoділу, які визнaчaють oбсяги трансфертів з держaвнoгo бюджету до місцевих бюджетів для фінaнсувaння зaклaдів oсвіти, oхoрoни здоров'я, соціaльнoгo захисту. Відпoвідно до стaтті 103-2 Бюджетнoгo кодексу, основнoю формoю держaвнoї підтримки місцевих бюджетів у соціaльній сфері є oсвітня тa медичнa субвенції, субвенції нa соціaльні

програми підтримки окремих категорій громадян (у тому числі пільговий проїзд, забезпечення засобами реабілітації, компенсації комунальних послуг тощо). Визначення механізму міжбюджетного вирівнювання забезпечує баланс соціальних гарантій між різними регіонами [20].

У системі правового регулювання соціального фінансування також важливе місце займає Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 року № 2017-III, який встановлює базові принципи розрахунку обсягів соціальних витрат, мінімальні стандарти забезпечення громадян, порядок формування нормативів витрат з урахуванням демографічних, економічних та територіальних особливостей. Закон є інструментом забезпечення єдиних підходів до фінансування соціального забезпечення на всіх рівнях бюджетної системи [10].

У сфері місцевих фінансів застосовується Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [21], який визначає повноваження органів місцевої влади у формуванні та використанні місцевих бюджетів. Відповідно до статті 34 цього Закону, до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать питання соціального захисту населення, утримання установ соціальної сфери, участь у реалізації державних програм соціального забезпечення, що фінансуються частково з місцевих бюджетів.

Значення для законодавчого забезпечення фінансування мають також акти у сфері соціального страхування, зокрема Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [22], «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [23], «Про соціальні послуги» [24], які визначають джерела фінансування відповідних систем, повноваження фондів соціального страхування, порядок використання коштів на соціальне забезпечення. Зазначені норми працюють у тісному зв'язку з бюджетним законодавством, оскільки державні цільові фонди входять до складу сектора державного управління та підлягають фінансовому контролю.

У сучасних умовах вагоме місце в правовому регулюванні належить також підзаконним нормативно-правовим актам — постановам Кабінету Міністрів України, наказам Міністерства фінансів, Міністерства соціальної політики, які деталізують механізми використання бюджетних коштів, затверджують формули розрахунків, типові програми, процедури субвенцій та трансфертів, умови фінансування конкретних соціальних послуг.

Таким чином, законодавство України у сфері фінансування соціального забезпечення через державний і місцеві бюджети характеризується складною, багаторівневою структурою, що поєднує норми конституційного, бюджетного, соціального та адміністративного права. Наявність цілісної нормативної бази створює умови для гарантування соціальних прав громадян, проте ефективність її реалізації залежить від узгодженості законодавства, достатності фінансових ресурсів, прозорості розподілу бюджетних коштів і реального доступу населення до соціальних благ.

2.3. Бюджетне, податкове та соціальне законодавство в контексті фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту

Нормативно-правове регулювання фінансування галузей соціального призначення базується на взаємозв'язку положень бюджетного, податкового та соціального законодавства. Розгалужена система правових актів, що охоплює національні та місцеві рівні публічного управління, визначає загальні та спеціальні правила формування, розподілу, використання фінансових ресурсів для забезпечення функціонування освіти, охорони здоров'я та соціального захисту населення. Правове регулювання в цій сфері виконує роль гарантійного механізму реалізації конституційно визначених соціальних прав і засад соціальної державності.

Положення Бюджетного кодексу України є основою для формування загальної фінансово-правової рамки, у межах якої забезпечується фінансування суспільно значущих послуг. Згідно зі статтями 87–90 Кодексу, видатки державного бюджету спрямовуються, зокрема, на підтримку закладів

вищої освіти, реалізацію загальнодержавних програм охорони здоров'я, розвиток медичної інфраструктури, проведення загальнодержавних соціальних програм, фінансування пенсійного забезпечення та інших соціальних трансфертів. Аналогічно, у місцевих бюджетах передбачаються видатки на утримання загальноосвітніх навчальних закладів, закладів охорони здоров'я первинного рівня, об'єктів соціального обслуговування та підтримки малозабезпечених громадян. Фінансування таких видатків здійснюється за рахунок власних надходжень місцевих бюджетів, а також субвенцій із державного бюджету відповідно до норм міжбюджетного вирівнювання [20].

У межах податкового регулювання ключове значення має Податковий кодекс України [25], який визначає джерела наповнення бюджетів, у тому числі з метою реалізації соціально орієнтованих видатків. Податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок, рентні платежі, податок на прибуток підприємств формують основу фіскального потенціалу, з якого забезпечується стабільність соціальних трансфертів. Особливе значення має законодавчо встановлений обов'язковий характер сплати податків і зборів, які у своїй сукупності створюють базу для фінансування потреб освіти, охорони здоров'я та соціальної сфери.

Таким чином, бюджетне, податкове та соціальне законодавство створює інтегровану правову модель, у межах якої забезпечується реалізація фінансових механізмів функціонування освіти, охорони здоров'я й системи соціального захисту. Комплексне правове регулювання дозволяє забезпечити стабільність соціально орієнтованих видатків, адаптувати бюджетну політику до актуальних соціальних викликів і зміцнити соціальну функцію держави.

Висновки до розділу 2

Нормативно-правове регулювання фінансування соціальної сфери в Україні ґрунтується на системному поєднанні положень конституційного, бюджетного, податкового та соціального законодавства, що забезпечує юридичну визначеність і правову обґрунтованість фінансової політики у цій

сфері. Конституція України закріплює фундаментальні принципи соціальної державності, визначаючи обов'язок держави гарантувати належний рівень соціального захисту, доступ до медичних та освітніх послуг, що вимагає належного бюджетного забезпечення відповідних прав. Бюджетний кодекс України, закони про державний бюджет, а також законодавство про соціальні стандарти та гарантії конкретизують механізми формування і використання фінансових ресурсів, необхідних для реалізації конституційно визначених соціальних прав.

Система міжбюджетних трансфертів, субвенцій і нормативів забезпечення створює можливість для фінансування соціальних потреб на національному та місцевому рівнях, враховуючи регіональні особливості та потреби вразливих категорій населення. Податкове законодавство, зокрема Податковий кодекс України, визначає джерела формування бюджетних доходів, з яких фінансуються ключові соціальні функції держави.

У взаємозв'язку з бюджетними та соціальними нормами воно формує єдиний фінансово-правовий механізм підтримки системи освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Загалом, законодавча база України у сфері фінансування соціальної сфери є цілісною та внутрішньо узгодженою, що створює передумови для реалізації принципу соціальної справедливості, проте ефективність її практичної реалізації залежить від політичної волі, наявності ресурсів і прозорості бюджетного процесу.

РОЗДІЛ 3.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Фінансування соціальної сфери в Україні супроводжується низкою системних викликів, що зумовлюють необхідність удосконалення правових механізмів, процедур планування, розподілу та контролю за використанням публічних коштів. Незважаючи на сформовану нормативну базу, яка визначає основи бюджетного процесу, соціального захисту та податкових надходжень, фактична реалізація закріплених гарантій не завжди відповідає заявленим принципам соціальної держави.

Серед проблем правового забезпечення фінансування соціальної сфери фахівці виокремлюють нестабільність бюджетного ресурсу та нерівномірність розподілу фінансових потоків між суб'єктами публічного управління. Системна нестача коштів на забезпечення повноцінного функціонування соціальної інфраструктури є результатом як макроекономічних обмежень, так і недосконалості нормативної бази бюджетного планування. Наявність конституційних гарантій на соціальне забезпечення, освіту та охорону здоров'я вимагає належного фінансового підкріплення, однак фактичний стан видатків свідчить про постійний дефіцит бюджетних асигнувань на соціальні потреби, особливо в умовах воєнного стану, інфляційного тиску та обмежених надходжень до державного бюджету.

Правова модель функціонування соціальної сфери в Україні передбачає децентралізований характер фінансування, у якому вирішальне значення має спроможність місцевих бюджетів до самостійного виконання делегованих повноважень. Проте на практиці така модель стикається з рядом викликів: низька дохідна база регіонів, залежність від трансфертів із державного бюджету, нерівномірність економічного розвитку територій та відсутність фіскального вирівнювання, що реально забезпечує рівний доступ громадян до соціальних благ. Законодавчо встановлені нормативи видатків на душу

населення не завжди відповідають реальним потребам територіальних громад, особливо в умовах зміни демографічної ситуації, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб та розширення кола соціально вразливих груп.

Механізм міжбюджетного вирівнювання, закріплений у Бюджетному кодексі України (статті 96–103), передбачає формульний розподіл освітньої, медичної та соціальної субвенцій відповідно до кількісних і якісних характеристик кожного регіону. Однак реальна ефективність цього механізму залежить від точності нормативно-правового забезпечення формул, прозорості їх застосування, своєчасного внесення змін до бюджетного законодавства та фактичного надходження затверджених обсягів трансфертів. Проблемою залишається нестабільність у застосуванні формул, часті зміни підходів до розрахунків, що унеможлиблює довгострокове планування соціального розвитку на місцях [20].

Суттєвою перешкодою для повноцінного правозабезпечення соціального фінансування є розрив між формальними гарантіями та їх фінансовим наповненням. Закони України «Про освіту», «Про охорону здоров'я», «Про державну соціальну допомогу» встановлюють широкий спектр зобов'язань держави щодо надання безоплатних послуг, грошової підтримки та соціального захисту. Проте ці гарантії часто залишаються декларативними внаслідок хронічного недофінансування, що зумовлює незадовільний рівень реалізації прав громадян. В умовах обмежених бюджетних ресурсів органи влади змушені приймати рішення про скорочення обсягів фінансування окремих програм, заморожування індексацій, відтермінування виплат, що порушує принципи рівності, доступності й сталості у сфері соціального забезпечення.

Таким чином, правові проблеми, пов'язані з нестачею стабільного та справедливого фінансування соціальної сфери, вимагають не лише перегляду окремих нормативних положень, а й формування концептуально нової бюджетної моделі. Таке завдання потребує синхронізації положень бюджетного, податкового, соціального та муніципального права з

урахуванням фіскальної автономії громад, демографічної трансформації, цифровізації фінансового контролю та розширення інституційної відповідальності органів влади на всіх рівнях управління.

Окрему групу становлять проблеми правозастосування та неузгодженості нормативно-правових актів. Законодавчі норми часто містять декларативні положення без належного фінансового наповнення. Наприклад, наявність закріплених соціальних стандартів у Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» не гарантує їх фактичної реалізації в умовах бюджетних обмежень. Водночас суперечності між законами, підзаконними актами й бюджетним плануванням призводять до затримок у фінансуванні соціальних програм, нецільового використання коштів або порушень норм фінансової дисципліни.

Низький рівень цифровізації управління соціальними фінансами та відсутність єдиної інформаційної платформи для моніторингу видатків соціального спрямування ускладнюють прозорість і підзвітність бюджетного процесу. Попри наявність системи "Є-Дата", яка частково виконує функції електронної звітності, багато установ продовжують діяти за паперовими схемами, що не сприяє оперативному контролю та відкритості для громадськості. Відсутність цифрових реєстрів пільговиків, потребуючих громадян і отримувачів соціальних послуг призводить до дублювання витрат і зловживань.

До структурних викликів також належить відсутність довгострокової стратегії соціального фінансування, що базувалась би на моделі прогнозованого зростання витрат відповідно до демографічних змін, трансформації ринку праці та етапів реформування галузей соціального призначення. В Україні домінує річне планування на основі бюджетного запиту без глибокого зв'язку з середньостроковими бюджетними деклараціями або стратегічними цілями. Відтак, соціальні програми часто носять фрагментарний, точковий характер, без належного моніторингу ефективності.

У контексті перспектив правового забезпечення фінансування соціальної сфери першочерговим є удосконалення законодавчої бази з акцентом на результативність. Йдеться про запровадження в бюджетне законодавство механізмів оцінювання соціального впливу видатків, програмно-цільових індикаторів, а також норм, які зобов'язують органи публічної влади публікувати інформацію про досягнення конкретних соціальних результатів. Впровадження таких положень забезпечить перехід від ресурсного до результативного підходу у фінансуванні соціальної сфери.

Перспективним напрямом правової трансформації є законодавче розширення фінансової автономії територіальних громад, зокрема шляхом перегляду норм податкового розподілу, розширення повноважень щодо встановлення місцевих податків і зборів, зменшення залежності від державних трансфертів. Наявність достатнього обсягу власних ресурсів дозволить громадам більш гнучко реагувати на потреби населення в соціальних послугах та підвищити рівень їхньої доступності.

Також актуальним є удосконалення механізмів державно-приватного партнерства у соціальній сфері, включаючи законодавче регулювання форм залучення інвесторів, благодійних організацій, релігійних і громадських об'єднань до фінансування соціальних ініціатив. Нормативне закріплення пільгових умов, податкових стимулів і гарантованих прав для партнерів дозволить розширити фінансову базу соціальних проєктів без надмірного навантаження на бюджет.

Отже, подолання проблем правового забезпечення фінансування соціальної сфери потребує не лише вдосконалення окремих норм бюджетного та соціального законодавства, а й комплексного підходу до формування фінансово-правової моделі, орієнтованої на ефективність, прозорість і стійкість соціальної політики в умовах сучасних викликів.

Висновки до розділу 3

Аналіз проблем правового забезпечення фінансування соціальної сфери в Україні засвідчив наявність низки глибоких структурних та інституційних суперечностей, що перешкоджають реалізації конституційно гарантованих прав громадян у повному обсязі. Незважаючи на наявність нормативної бази, яка формально забезпечує принципи соціальної державності, системні дефіцити у фінансуванні, нестабільність міжбюджетного вирівнювання, недосконалість формул розподілу субвенцій та обмеженість ресурсної бази місцевих бюджетів зумовлюють фрагментарність реалізації соціальних програм.

Проблеми неузгодженості між законами та підзаконними актами, а також розрив між декларативними нормами і фінансовими можливостями держави призводять до формалізації соціальних зобов'язань та зниження їх фактичної дієвості. Недостатній рівень цифровізації публічних фінансів, відсутність єдиних інформаційних систем моніторингу та обмеженість публічної підзвітності створюють додаткові ризики для цільового використання бюджетних коштів і контролю за ефективністю.

Перспективи удосконалення правового забезпечення фінансування соціальної сфери пов'язуються з переходом до результативного бюджетування, розширенням фінансової автономії територіальних громад, нормативною підтримкою державно-приватного партнерства, зміцненням інституційної спроможності органів влади й впровадженням електронних інструментів обліку, контролю та звітності. Реалізація цих напрямів дозволить забезпечити більшу стабільність, справедливість і адресність соціальної підтримки, що є критично важливим для підвищення довіри громадян до державної політики в умовах соціальних трансформацій та зовнішніх викликів.

ВИСНОВКИ

Дослідження правових основ фінансування соціальної сфери в Україні дозволило комплексно розкрити концептуальні підходи до організації соціально орієнтованої фінансової політики, визначити змістові та інституційні параметри цієї діяльності, а також виявити ключові проблеми й окреслити шляхи правового вдосконалення механізмів фінансування соціальних послуг.

У результаті виконання першого завдання – з'ясування теоретико-правової природи соціальної сфери як об'єкта державного фінансування – обґрунтовано, що соціальна сфера у правовому сенсі становить складне багатовимірне явище, яке включає систему відносин, установ і норм, спрямованих на задоволення життєво необхідних потреб людини. Вона охоплює охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, культуру, соціальне обслуговування та інші галузі, що забезпечують гідне існування громадян. Юридична конструкція соціальної сфери визначається на основі норм конституційного, бюджетного, адміністративного та соціального права, з урахуванням її функціональної ролі у формуванні добробуту населення та реалізації соціальної функції держави.

Щодо другого завдання – аналізу принципів і джерел фінансування соціальної сфери – встановлено, що національне законодавство фіксує низку ключових засад, які забезпечують ефективність і справедливість фінансової політики в соціальній сфері. До таких принципів належать соціальна справедливість, адресність, ефективність, прозорість, підзвітність і фінансова збалансованість. Основу ресурсного забезпечення становлять кошти державного та місцевих бюджетів, обов'язкові платежі до соціальних фондів, міжнародна технічна допомога, інвестиції приватного сектору в межах державно-приватного партнерства. Збалансована система джерел дозволяє забезпечити функціонування соціальної інфраструктури на всіх рівнях управління.

Виконуючи третє завдання – дослідження законодавства України щодо фінансування освіти, медицини та соціального захисту – здійснено аналіз положень Конституції України, Бюджетного кодексу, Податкового кодексу, законів «Про освіту», «Про охорону здоров'я», «Про державні соціальні гарантії», «Про соціальні послуги», «Про прожитковий мінімум» та ін. Виявлено, що нормативно-правова база створює достатні умови для забезпечення основних соціальних прав, однак потребує вдосконалення з огляду на динаміку соціальних потреб, демографічні зміни, виклики воєнного часу, децентралізацію влади та інтеграцію у європейський правовий простір. Особливу увагу приділено ролі освітньої, медичної та соціальної субвенцій у системі міжбюджетних відносин.

Четверте завдання – виявлення проблем правового забезпечення фінансування соціальної сфери – дало змогу ідентифікувати низку актуальних викликів, серед яких: дефіцит публічних коштів, нерівномірність міжрегіонального фінансування, недостатня автономія громад у реалізації делегованих повноважень, фрагментарність нормативної бази, відсутність довгострокового планування, слабкий рівень цифровізації, формалізація соціальних гарантій. Незважаючи на наявність відповідних правових актів, їх практична реалізація не завжди забезпечує гарантований рівень соціального захисту, що призводить до зниження якості та доступності соціальних послуг.

У межах п'ятого завдання – формулювання пропозицій щодо вдосконалення правових механізмів фінансування соціальних потреб населення – запропоновано заходи комплексного характеру. Зокрема, доцільним є: розширення програмно-цільового підходу в бюджетному плануванні з використанням результативних індикаторів; поглиблення фіскальної автономії територіальних громад через удосконалення системи місцевого оподаткування; підвищення цифрової прозорості фінансових процесів; вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства у соціальній сфері; створення єдиних електронних реєстрів соціальних потреб і

категорій; законодавче закріплення середньострокової стратегії фінансування соціальної сфери.

З урахуванням міждисциплінарного характеру дослідження встановлено, що ефективне правове забезпечення фінансування соціальної сфери вимагає не лише гармонізації правових норм, а й координації дій державних органів, органів місцевого самоврядування, громадськості, наукових установ і бізнесу. Удосконалення нормативної бази має ґрунтуватися на поєднанні принципів соціальної державності з фіскальною стійкістю, прозорістю та інституційною відповідальністю всіх учасників бюджетного процесу. У такому контексті формування ефективної моделі соціального фінансування є запорукою сталого розвитку, забезпечення соціального миру та реалізації прав людини в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколіна І.І. Управління соціальною сферою регіону : монографія. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2015. 208 с.
2. Євсєєва О.О. Соціальні стандарти як функціональні орієнтири розвитку соціальної сфери. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. Вип. 34. С. 375-378.
3. Соціальні стандарти. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://old.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html> (дата звернення: 03.05.2025)
4. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: Том 5. Київ: Укр. енцикл., 1998. 736 с.
5. Підлипна Р.П. Соціальна сфера в контексті її функціонування. URL: file:///C:/Users/2106~1/AppData/Local/Temp/VIca_ekon_2015_48_12.pdf.
6. Пігуль Н.Г. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&Z=2506>
7. Калініченко О.О. Соціальна сфера в аспекті державного управління. URL: <eprints.zu.edu.ua/16773/1/9A%D0%B0%D0%BB%D1%96%.pdf> (дата звернення: 03.05.2025)
8. Костюк І.В. Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури України: дис. .. канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2015. С. 265.
9. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999. № 966-XIV. Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/966-14>
10. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2017-14> (дата звернення: 03.05.2025)
11. Про затвердження Методики визначення прожиткового мінімуму. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0281-17#Text> (дата звернення: 03.05.2025)

12. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): монографія. Ніжин, 2008. 818 с.
13. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>(дата звернення: 03.05.2025)
14. Про особливості складання проектів місцевих бюджетів. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2070201-17#Text> (дата звернення: 03.05.2025)
15. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>(дата звернення: 03.05.2025)
16. Пакуліна А.А. Дослідження особливостей соціальної сфери України в умовах глобалізації економіки та аналіз трансформації її інституційного середовища. *Економічний простір*. 2014. № 84.С. 80–88.
17. Підлипна Р.П. Соціальна сфера в контексті її функціонування. *Вісник Львівської комерційної академії*. Серія: економічна. 2015. Вип. 48. С. 62–65.
18. Ягодка А.Г. Соціальна інфраструктура і політика : навчальний посібник. Київ. : КНЕУ, 2000. 212 с.
19. Про Державний бюджет України: Закон України від 19.11.2024 № 4059-ІХ. Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4059-20>(дата звернення: 03.05.2025)
20. Бюджетний кодекс України: від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>(дата звернення: 03.05.2025)
21. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97%D0%B2%D1%80>(дата звернення: 03.05.2025)

22. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1058-15>(дата звернення: 03.05.2025)
23. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 № 1533-III Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1533-14>(дата звернення: 03.05.2025)
24. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2671-19>(дата звернення: 03.05.2025)
25. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17>(дата звернення: 03.05.2025)